

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.2.17>
 CZU: 37.0/.015:316:39:373.3

ACTIVITĂȚI CULTURAL – ARTISTICE: INSTRUMENT DE DEZVOLTARE A SENTIMENTULUI DE APARTENENȚĂ AL ELEVILOR DIN CICLUL PRIMAR

Ecaterina-Roxana RAȚĂ,

doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
învățătoare, comuna Agăș, județul Bacău, România

ORCID: 0009-0005-8271-3390

E-mail: ecaterina.rata@gmail.com

Rezumat. În acest articol sunt examinate rolurile complementare ale educației formale și nonformale în dezvoltarea conștiinței culturale și a identității naționale a elevilor de școală primară. Scopul acestui articol este de a examina fundamentele teoretice și metodologice ale dezvoltării conștiinței culturale în școala primară, precum și efectele unei intervenții educaționale nonformale asupra formării identității elevilor, așa cum este implementată prin activitățile Ansamblului Folcloric „Mugurașii” din comuna Agăș, județul Bacău. Bazat pe un design experimental comparativ, studiul examinează diferențele dintre un grup de control și un grup de elevi implicați în activități folclorice în perspectiva dezvoltării abilităților socio-emoționale, a apartenenței culturale și a asumării valorilor tradiționale. Studiul atestă eficacitatea includerii activităților extracurriculare în programa de bază pentru promovarea unui sentiment echilibrat de apartenență și consolidarea identității culturale.

Cuvinte-cheie: conștiință culturală, identitate națională, educație nonformală, folclor, școală primară, apartenența culturală.

CULTURAL-ARTISTIC ACTIVITIES AS A TOOL FOR DEVELOPING THE SENSE OF BELONGING IN PRIMARY STUDENTS

Summary. The contrasting roles of formal and nonformal education in helping primary school pupils develop their sense of cultural awareness and national identity are examined in this article. The purpose of this article is to examine the theoretical and methodological foundations of the development of cultural awareness in primary school, as well as the effects of a non-formal educational intervention on the formation of students identity, as implemented through the activities of the Folk Ensemble „Mugurașii”. Based on a comparative experimental design, the study examines the differences between a control group of students involved in folklore activities from the perspective of the development of socio-emotional skills, cultural belonging and the assumption of traditional values. The study attests to the effectiveness of including extracurricular activities in the core curriculum for fostering a well-rounded sense of belonging and enhancing cultural identity.

Keywords: cultural awareness, national identity, nonformal education, folklore, primary school, cultural affiliation.

Introducere. Dezvoltarea conștiinței culturale la o vârstă fragedă devine un obiectiv educațional de prim rang în contextul societății moderne, caracterizată de globalizare, mobilitate culturală și diversitatea modelelor identitare. Școala primară reprezintă etapa în care se stabilesc primele repere ferme ale apartenenței, iar valorile culturale internalizate în această perioadă au un impact asupra modului în care se organizează ulterior identitățile personale și sociale ale copilului. Reperele identitare pot deveni fragile sau difuze în absența unor intervenții educa-

ționale convingătoare, motiv pentru care este necesară o abordare metodică a educației culturale.

Discuții. Metodologie. Relevanță. Identificarea națională și conștiința culturală necesită internalizare afectivă și comportamentală a valorilor comunității, mai degrabă decât să se limiteze la acumularea de cunoștințe despre obiceiuri sau simboluri. Literatura de specialitate subliniază că educația constituie cadrul fundamental principal pentru crearea identității, care este modelată de interacțiunile dintre individ și mediul său social. Prin urmare, este

responsabilitatea școlii să creeze medii formative în care elevii experimentează activ cu componentele culturale, mai degrabă decât doar să le învețe.

Relația structurală dintre educație și identitate – educația fiind cadrul în care un copil internalizează valorile, normele și simbolurile comunității sale – este fundamentul dezvoltării conștiinței culturale în școala primară. S. Cristea subliniază că *identitatea* este un produs axiologic al evoluției conștiinței de sine în raport cu mediul cultural [3, p. 54]. Referindu-se la aceeași noțiune, V. Pâslaru subliniază că educația este continuă și formativă, însoțind individul pe tot parcursul vieții și contribuind decisiv la configurarea identității personale și colective [2, p. 13]. Conform acestui cadru teoretic, limba, obiceiurile și valorile naționale sunt treptat asumate ca repere esențiale ale apartenenței, care modelează conștiința culturală la vârsta școlară timpurie.

Dintr-un punct de vedere conceptual, identitatea națională – aspect crucial al conștiinței culturale – este definită în raport cu *apartenența la o comunitate* ce se distinge prin limba, cultura și memoria sa colectivă. I. Bădescu subliniază aspectele etnosociale și etnosociale ale identificării naționale, ce cuprind mituri, simboluri și valori comune [2, p. 404], în timp ce Schifirnet demonstrează modul în care identitatea națională manifestă atitudini și comportamente ce decurg din *apartenența la statul național* [7, p. 467]. Pentru ca elevul să dezvolte un sentiment conștient și echilibrat de *apartenență culturală*, fundamentele teoretice ale dezvoltării conștiinței culturale în ciclul primar implică integrarea metodică a acestor componente în actul educațional.

Totuși, având în vedere fluiditatea identității, este necesar să privim *conștiința culturală* ca pe un proces continuu de formare, influențat atât de experiențe educaționale importante, cât și de interacțiuni sociale. În Dicționarul Oxford de Sociologie identitatea este legată de conștiința de sine și de autoreprezentări [1, p. 12], dar Jenkins susține că identitatea este creată prin referirea la similarități și diferențe în cadrul conexiunilor sociale [4, p. 12]. Atunci când sunt implementate la nivelul școlii elementare, aceste puncte de vedere întăresc necesitatea unor medii educaționale care promovează atât conștientizarea propriei identități culturale, cât și receptivitatea față de varietate, contribuind astfel la formarea unei conștiințe culturale stabile și introspective.

Documentele oficiale de curriculum pentru învățământul primar ale Ministerului Educației și Cer-

cetării, care susțin dezvoltarea unor competențe critice precum comunicarea în limba maternă, conștientizarea și exprimarea culturală, servesc drept fundament pentru cadrul metodologic al intervenției educaționale [5, p. 1]. Curriculumul școlii primare din România stabilește cadrul formal necesar pentru dezvoltarea conștientizării culturale prin definirea clară a standardelor de integrare a valorilor culturale în discipline precum limba și literatura română, muzica și mișcarea, istoria sau artele vizuale, precum și abilitățile practice. Identitatea națională cuprinde niveluri etnosociale și etnosociale care implică relația cu simboluri, mituri și valori comune [2, p. 404], iar educația este definită ca o colecție de influențe organizate formal și non-formal, ce vizează integrarea socială și axiologică a elevului [3, p. 54].

Studiul a examinat funcția activităților folclorice desfășurate de Ansamblul Folcloric „Mugurașii” din Agăș, județul Bacău, ca tip de intervenție educațională nonformală, bazată pe acest cadru normativ și teoretic. Pentru a determina diferențele în gradul de apartenență culturală, atitudinea față de tradiții și asumarea valorilor naționale, s-a utilizat metodologic un design experimental comparativ, cu un grup experimental (elevi care participă la ansamblu) și un grup de control (elevi care nu sunt implicați în activități folclorice). Instrumentele de studiu au inclus chestionare administrate elevilor, precum și o analiză comparativă a rezultatelor.

Pe baza cadrului normativ și teoretic furnizat, studiul a investigat rolul activităților folclorice desfășurate de Ansamblul Folcloric „Mugurașii” din Agăș, județul Bacău, ca o formă de intervenție educațională non-formală. Elevii implicați în activități folclorice au constituit grupul experimental, iar elevii neimplicați în astfel de activități au constituit grupul de control. Studiul a fost realizat folosind un design experimental comparativ.

Experimentul educațional a avut trei faze. În prima fază, cunoscută sub numele de experiment de constatare (pretest), elevilor li s-au dat chestionare de completat pentru a-și evalua nivelurile inițiale de apartenență culturală, atitudinile față de obiceiuri și valorile identitare. Pentru o perioadă de timp predeterminată, elevii din grupul experimental au fost implicați continuu în repetițiile, spectacolele și evenimentele culturale locale ale Ansamblului Folcloric „Mugurașii” în timpul celei de-a doua etape, cunoscută sub numele de experiment de instruire. Grupul de control nu a beneficiat de această inter-

venție. Aceleași instrumente au fost folosite din nou în ultima fază, experimentul de control (posttest), iar rezultatele au fost comparate.

Printre instrumentele de cercetare s-au numărat observația sistematică, chestionarele standardizate cu itemi pe scala Likert și analiza comparativă a rezultatelor. Pentru a găsi diferențe semnificative între cele două grupuri, datele au fost procesate statistic folosind medii, deviații standard și testul *T* pentru eșantioane independente.

Scopul principal al intervenției a fost implicarea elevilor în anumite activități folclorice, cum ar fi spectacole, repetiții și evenimente culturale locale, astfel încât aceștia să poată avea o experiență directă cu muzica tradițională, costumele populare și obiceiurile locale. Participarea constantă a ansamblului a produs diferențe notabile între grupurile experimentale și cele de control în ceea ce privește nivelul de apartenență la grup, percepția folclorului ca element identitar și valorile învățate prin activități artistice, conform datelor analizei experimentale. Aceste constatări confirmă paradigma pedagogică sugerată și consolidează eficacitatea intervenției educaționale nonformale în creșterea conștientizării culturale.

În ceea ce privește *gradul de apartenență culturală și asumarea valorilor identitare*, grupul experimental – elevi care participă la Ansamblul Folcloric „Mugurașii” – și grupul de control, au prezentat diferențe semnificative, conform analizei rezultatelor experimentului pedagogic. Un grad mai puternic de angajament față de obiceiuri, o opinie favorabilă despre portul popular și o conștientizare mai profundă a patrimoniului cultural local au fost demonstrate de elevii care au fost implicați constant în activități folclorice, conform datelor consolidate.

Rezultatele chestionarelor administrate elevilor din cele două grupuri au fost comparate, iar rezultatele au arătat variații culturale distincte în ceea ce privește modul în care elevii

percep valorile și cât de mult simt că aparțin comunității. Elevii din grupul experimental care au participat la activitățile Ansamblului Folcloric „Mugurașii” au obținut valori medii semnificativ mai ridicate, fapt confirmat de analiza statistică, la categoriile referitoare la interesul pentru expresiile culturale ale comunității, aprecierea obiceiurilor locale și semnificația costumelor tradiționale. Elevii din grupul de control, pe de altă parte, au obținut valori mai reduse la aceste măsuri, iar răspunsurile lor au relevat o înțelegere culturală mai puțin coerentă a valorilor regionale.

Analiza statistică a datelor a confirmat existența unor diferențe notabile între cele două grupuri. Pentru majoritatea indicatorilor examinați, valorile medii ale elevilor din grupul experimental au fost semnificativ mai ridicate decât cele ale grupului de control. Acest lucru sugerează că implicarea constantă în activități folclorice îi ajută pe elevi să dezvolte o conștientizare culturală mai pronunțată și o asumare mai clară a valorilor identitare. Analiza statistică prezentată în Tabelul 1, ce evidențiază valorile medii semnificativ mai ridicate obținute de elevii din grupul experimental, susține în continuare diferențele dintre cele două grupuri.

Grupul experimental și grupul de control au prezentat diferențe semnificative statistic ($t(58) = 3,21, p < 0,01$), conform datelor din Tabelul 1. Elevii care au participat la activitățile Ansamblului Folcloric „Mugurașii” au obținut valori medii semnificativ mai ridicate decât elevii din grupul de control. Acest lucru sugerează că implicarea în activități culturale îi ajută pe elevi să dezvolte un sentiment mai puternic de apartenență culturală și să își asume valori identitare.

Totodată, aceste variații arată că implicarea regulată în activități culturale are ca rezultat internalizări autentice ale valorilor, mai

Tabel 1. Compararea valorilor privind sentimentul de apartenență la cultură

Grup	N	Media (M)	Deviația standard (SD)
Grup experimental (elevi participanți la Ansamblul „Mugurașii”)	30	4,32	0,61
Grup de control (elevi neparticipanți la activități folclorice)	30	3,74	0,68

degrabă decât simple reacții conjuncturale. Pe lângă recunoașterea semnalelor de identificare, elevii din grupul experimental le-au încorporat în propriul cadru reprezentational, demonstrând o abordare implicată și atentă a obiceiurilor locale.

Dezvoltarea *abilităților socio-emoționale* este un alt indicator important. Conform rezultatelor, elevii din grupul experimental i-au depășit pe aceia din grupul de control în activitățile de grup în ceea ce privește încrederea în sine, autocontrolul și responsabilitatea. O identitate echilibrată și o integrare pașnică în comunitate depind de capacitatea de a controla emoțiile și de a promova munca în echipă, ambele fiind îmbunătățite prin participarea la spectacole și repetiții.

Obținerea încrederii necesare pentru a se exprima și a-și asuma responsabilități sociale a fost, de asemenea, mult ajutată de implicarea în activități publice. Expunerea la public a contribuit la îmbunătățirea stimei de sine și la diminuarea anxietății legate de performanță, două lucruri necesare pentru dezvoltarea unei personalități stabile și sigure.

Studiul comparativ a arătat, de asemenea, că elevii care participă la activități artistice non-formale, au avut o înțelegere mai clară a folclorului ca o componentă a identității naționale. Deși aceste legături au fost mai puțin frecvente și mai puțin consistente în grupul de control, elevii din grup au asociat în mod constant obiceiurile, muzica populară și ținuta tradițională cu sentimentul de apartenență la comunitate. Conceptul conform căruia experiența directă și participativă are un impact formativ mai mare decât simpla transmitere teoretică a informațiilor culturale este susținut de această distincție.

Astfel, se poate observa că *învățarea experiențială* transformă cunoștințele culturale în experiență directă, facilitând trecerea de la nivelurile cognitive la cele afective și comportamentale. Valorile învățate prin practică sunt mai durabile decât cele învățate exclusiv prin instruire teoretică, ceea ce poate fi explicat prin această dimensiune emotivă.

Rezultatele susțin abordarea educațională ce îmbină învățarea formală cu cea nonformală din punct de vedere pedagogic. Elevii au asimilat calități precum respectul pentru tradiție, munca în echipă, perseverența și responsabi-

litatea prin activități folclorice, care au servit ca mai mult decât simple experiențe artistice sau de agrement. Acest fapt întărește necesitatea includerii metodice a activităților culturale în programa școlară primară, nu ca activități extracurriculare, ci ca instrumente de instruire ce influențează identitatea și dezvoltarea socio-afectivă a copiilor.

Mai mult, prin consolidarea coeziunii grupului și reducerea comportamentelor conflictuale, intervenția nonformală a îmbunătățit climatul educațional general, conform analizei datelor. Per total, elevii participanți au demonstrat niveluri crescute de responsabilitate în grup și o îmbunătățire a muncii în echipă.

Implicațiile pedagogice ale cercetării sugerează că, pentru a îmbunătăți conștientizarea culturală, școlile elementare ar trebui să valorifice mai mult relațiile cu comunitatea și resursele culturale locale. O identitate națională poate fi formată prin încorporarea ansamblurilor folclorice, a atelierelor tematice și a evenimentelor tradiționale în viața școlară. Astfel de inițiative educaționale oferă elevilor semne durabile de apartenență în mediul globalizat contemporan și contribuie la formarea unei personalități armonioase, care poate îmbina deschiderea interculturală cu adoptarea valorilor locale.

Pe termen lung, concluziile studiului dau credibilitate necesității creării unor planuri educaționale instituționale care să încorporeze metodic *educația culturală ca o componentă intercurriculară*. Pentru alte unități școlare care doresc să consolideze identificarea culturală la o vârstă fragedă, îmbinarea perfectă a instruirii formale și nonformale poate servi drept model.

Potrivit acestui studiu, construcția identității naționale și eficacitatea intervențiilor educaționale sunt strâns legate de procesul formativ complicat al dezvoltării *conștiinței culturale* la vârsta școlară timpurie. Școala primară este cel mai bun cadru pentru interiorizarea valorilor culturale, a simbolurilor și a reperelor identitare, conform cercetării teoretice, care a subliniat, de asemenea, relația structurală dintre educație și identitate. Conștiința culturală se dezvoltă prin experiențe educaționale planificate, coerente, adaptate particularităților de vârstă a elevilor și care să facă legătura cu filonul cultural al arealului în care elevii trăiesc.

Ideea că participarea elevilor la activități folclorice nonformale contribuie semnificativ la consolidarea *apartenenței culturale* și la *asumarea valorilor identitare* a fost confirmată de rezultatele experimentului pedagogic. Niveluri mai ridicate de tradiționalism, o viziune favorabilă asupra patrimoniului cultural și o mai bună înțelegere a funcției folclorului în determinarea identității naționale au fost toate demonstrate de elevii din grupul experimental. Distincțiile dintre grupurile experimentale și cele de control susțin ideea că experiența directă de participare are o influență mai mare asupra dezvoltării atitudinilor și comportamentelor culturale.

Efectele benefice ale activităților folclorice asupra dezvoltării abilităților socio-emoționale au fost, de asemenea, subliniate de studiu. Încrederea în sine, simțul responsabilității și spiritul de cooperare al elevilor au crescut ca urmare a participării la repetiții și spectacole, ceea ce a întărit atât aspectele relaționale, cât și cele de identificare a personalității lor. Drept urmare, educația nonformală s-a dovedit a fi un plus benefic la educația formală, producând impacturi vizibile asupra coeziunii grupului și a mediului educațional.

Rezultatele oferă credibilitate necesității includerii sistematice a activităților culturale în programa școlară elementară din punct de vedere pedagogic. Obiceiurile și folclorul local ar trebui privite ca instrumente de instruire cu valori formative profunde, mai degrabă decât ca simple expresii festive. O strategie de intervenție educațională de succes, axată pe dezvoltarea unei identități naționale echilibrate și conștiente, poate fi creată prin articularea convingătoare a curriculumului oficial cu activități extracurriculare.

Concluzie. Consolidarea conștientizării culturale devine un obiectiv educațional în lumina globalizării și a diversității modelelor culturale. Este datoria școlii să ofere elevilor simboluri durabile ale incluziunii, menținând în același timp o deschidere către diversitate. Instituția școlară poate ajuta la crearea unor generații capabile să combine adaptarea activă la realitățile moderne cu asumarea valorilor propriei moșteniri, prin valorificarea resurselor culturale locale și formarea de conexiuni comunitare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ABERCROMBIE N., HILL S., TURNER B. S. – *The Penguin Dictionary of Sociology*, Ediția a 5-a, Londra: Penguin Group, 2006, ISBN 978-0-141-01375-6.
2. BĂDESCU I. *Noopolitica*, București: Editura Ziua, 2005, ISBN 973-7712-29-3.
3. CRISTEA G. C. *Pedagogie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008, ISBN 9789733020561.
4. JENKINS R. *Social Identity*. Londra: Routledge 1996. ISBN 9780415706926
5. MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII. *Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea curriculumului național document de politici educaționale*. [online]. 2019. [citat 12.09.2025]. https://www.edu.ro/sites/default/files/DPC_31.10.19_consultare.pdf
6. PÂSLARU V. *Educație și identitate*. Chișinău: Editura Știința, 2021, ISBN 9789975853170.
7. SCHIFIRNEȚ C. *Identitatea românească în contextul modernității tendențiale*. Identitatea românească [online]. 2009, 461-480. [citat 12.09.2025]. <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.5-6-2009/05-CSchifernet.pdf>